

Цифрова економіка як каталізатор розвитку малих та середніх підприємств: інновації та інституціоналізація

Губернат Тарас Ярославович¹, Григорах Петро Любомирович², Ніколаєнко
Сергій Миколайович³

Опубліковано	Секція	УДК
11.04.2024	Економіка	657.1.011.56

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10960868>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Метою статті є вивчення ролі цифрової економіки як каталізатора розвитку малих та середніх підприємств, зосередження уваги на аспектах інновацій та інституціоналізації. Для досягнення мети в процесі дослідження виконані такі завдання: розглянуто ключові можливості малих та середніх підприємств в умовах цифрової економіки; досліджено основні аспекти інновацій та інституціоналізації цифрової економіки у сфері малого та середнього бізнесу. В ході дослідження використовувалися критичний аналіз наукової літератури з теми дослідження, індуктивний та дедуктивний аналізи, а також табличний метод. Зазначено, що малий та середній бізнес відіграють ключову роль в економічному розвитку України, і це пояснює необхідність формування ефективної цифрової інфраструктури для їхньої підтримки. Також помічено, сучасна цифрова економіка являє собою динамічне середовище, що постійно змінюється під впливом швидкого технологічного прогресу та соціальних трансформацій. У цьому контексті інституціоналізація цифрової економіки пов'язана з багатьма викликами, починаючи від регулювання та правової бази для цифрових індустрій і закінчуючи захистом даних, а також інституційними бар'єрами на шляху впровадження цифрових інновацій. Зауважено, що регулювання та нормативно-правова база цифрових індустрій мають важливе значення для забезпечення прозорого та безпечного бізнес-середовища. Окрім того, помічено, що основними викликами, які стоять перед органами влади в рамках регулювання діяльності МСБ, є: відповідальність онлайн-платформ за контент, регулювання цифрових валют, кібербезпека та захист даних, гнучка та адаптивна нормативно-правова база. У висновку зазначено, що цифрова економіка є невід'ємною складовою сучасного бізнесу, активно впливаючи на розвиток малих та середніх підприємств. Цифрові технології виступають каталізатором інновацій у малих та середніх підприємствах, стимулюючи розвиток нових продуктів, послуг та бізнес-моделей. Окрім того, інституціоналізація цифрової економіки забезпечує створення необхідної інфраструктури та регулятивного середовища, що сприяє ефективному впровадженню та використанню цифрових інструментів у секторі малого та середнього бізнесу.

¹ аспірант кафедри підприємництва та маркетингу, інституту економіки та менеджменту, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, Україна, tarasgubernat@yahoo.com, <https://orcid.org/0009-0008-0296-1901>

² аспірант, Інститут економіки і менеджменту, Національний університет Львівська політехніка, м. Львів, Україна, petro.hryhorash@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0009-3951-4686>

³ кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціального забезпечення, факультету педагогічних технологій та освіти впродовж життя, Державного університету "Житомирська політехніка", м. Житомир, Україна, nikolayenko_sm@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-7895-2835>, Researcher ID - D-8861-2019

Ключові слова: цифрова інфраструктура, економіка, малий та середній бізнес, розвиток бізнесу.

The digital economy as a catalyst for the development of small and medium-sized enterprises: innovation and institutionalization

Annotation. The purpose of this article is to study the role of the digital economy as a catalyst for the development of small and medium-sized enterprises, focusing on the aspects of innovation and institutionalization. To achieve the goal, the following tasks were performed in the research process: the key opportunities of small and medium-sized enterprises, in the conditions of the digital economy, were considered; the main aspects of innovation and institutionalization of the digital economy in the field of small and medium-sized businesses were investigated. In the course of the research, a critical analysis of scientific literature on the research topic, inductive and deductive analysis, as well as a table method was used. It was noted that small and medium-sized businesses play a key role in the economic development of Ukraine, and this explains the need for the formation of an effective digital infrastructure for their support. It was also noted that the modern digital economy is a dynamic environment that is constantly changing under the influence of rapid technological progress and social transformations. In this context, the institutionalization of the digital economy is associated with many challenges, ranging from regulation and the legal framework for digital industries to data protection, as well as institutional barriers to the implementation of digital innovations. It was noted that the regulation and legal framework of digital industries are important to ensure a transparent and secure business environment. In addition, it is stated that the main challenges facing the authorities in the framework of regulating the activities of SMEs are: the responsibility of online platforms for content, regulation of digital currencies, cyber security and data protection, and flexible and adaptive legal framework. The conclusion states that the digital economy is an integral part of modern business, actively influencing the development of small and medium-sized enterprises. Digital technologies act as a catalyst for innovation in small and medium-sized enterprises, stimulating the development of new products, services, and business models. In addition, the institutionalization of the digital economy ensures the creation of the necessary infrastructure and regulatory environment that facilitates the effective implementation and use of digital tools in the small and medium-sized business sectors.

Keywords: digital infrastructure, economy, small and medium-sized business, business development.

Вступ

У сучасному світі цифрова трансформація стає ключовим каталізатором розвитку економіки, особливо для малих та середніх підприємств (МСП). Швидкі технологічні зміни, які супроводжують цей процес, змінюють парадигму бізнесу, створюючи нові можливості для інновацій та ефективного функціонування. Цифрова економіка відіграє важливу роль у вдосконаленні інфраструктури та процесів управління, що допомагає підвищенню конкурентоспроможності МСП та створенню умов для їхнього стабільного та ефективного розвитку.

Зростання використання цифрових технологій у сучасному бізнесі сприяє не лише автоматизації та оптимізації виробничих процесів, але й появі нових продуктів та послуг, що відповідають змінним потребам ринку. Сучасні технології надають МСП можливість конкурувати з великими підприємствами, забезпечуючи їм доступ до нових ринків та підвищуючи їхню продуктивність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі вплив цифрової трансформації на розвиток малого та середнього бізнесу вивчали такі науковці: Л. Боденчук [2], В. Бурсак [5], О. Звенігородський [5], Г. Карнаухова [10], Ю. Катков [5], І. Ліганенко [2], Г. Рачинська [9], М. Саєнсус [10], С. Серих [5], І. Струтинська [11; 12] та ін.

Так, Л. Боденчук та І. Ліганенко [2] узагальнили провідні методи та інструменти управління розвитком малого і середнього бізнесу, а також визначили основні ризики функціонування цифрових платформ. Ю. Катков, О. Звенігородский, С. Серих та В. Бурсак [5] зосередили увагу на основних напрямках розвитку інформаційного забезпечення сектору малого бізнесу, використовуючи хмарні технології з метою підвищення ефективності їхньої господарської діяльності в умовах фінансової обмеженості. Даний аналіз спрямований на забезпечення високої адаптивності та конкурентоспроможності малих підприємств у сучасному цифровому середовищі. М. Саєнсус та Г. Карнаухова [10] у своїй роботі розглядають особливості використання інформаційних технологій у малому бізнесі, а також їхній вплив на економічну діяльність та управління. Аналіз цих аспектів дає змогу краще зрозуміти як технології можуть оптимізувати процеси та сприяти досягненню цілей бізнесу. І. Струтинська [11] у своїй роботі зосереджується на ролі та місці малого та середнього бізнесу у впровадженні концепції цифрової економіки в Україні. Науковиця аналізує ключові етапи, які повинні бути враховані підприємствами на шляху цифрової трансформації для забезпечення їхньої ефективності та конкурентоспроможності у сучасному бізнес-середовищі.

Метою роботи є дослідження ролі цифрової економіки як каталізатора розвитку малих та середніх підприємств з урахуванням двох ключових аспектів: інновацій та інституціоналізації.

У ході дослідження використовувалися наступні методи:

- критичний аналіз наукової літератури з теми дослідження, що дозволив систематизувати та оцінити наявні дослідження, проаналізувати різні підходи до проблеми цифрової економіки та її впливу на розвиток малих та середніх підприємств;*
- індуктивний метод, що дав змогу отримати висновки на основі реальних спостережень та фактів;*
- дедуктивний метод, який був використаний для загальних висновків з основних принципів цифрової економіки та їхнього застосування у контексті МСП;*
- табличний метод, що був використаний для структурування даних.*

Результати

Цифрова економіка виникла й отримала подальший розвиток через об'єктивну необхідність впровадження інноваційних рішень та попиту на продукти віртуальних товарно-грошових відносин [3, с. 11]. Ця економічна парадигма змінює не лише способи, якими ведеться бізнес, але й перетворює структуру та динаміку глобального ринку, ставлячи підприємства перед потребою адаптації до нових умов конкуренції та споживацьких пріоритетів. У цьому контексті роль цифрової економіки як каталізатора розвитку малих та середніх підприємств стає важливішою, ніж будь-коли, забезпечуючи їм шлях до інноваційного зростання та сталої конкурентоспроможності.

Малий та середній бізнес (МСБ) відіграють ключову роль в економічному розвитку України, і це пояснює необхідність формування ефективної цифрової інфраструктури для їхньої підтримки. Згідно з результатами дослідження «SME Digitalisation to Build Back Better», ОЕСР акцентує на важливості переходу підприємств на цифрові технології та їхні адаптації до нових викликів бізнес-середовища [16].

Розвиток цифрових технологій відбувається шаленими темпами, проникаючи в нові сфери людської діяльності. Використання цифрових інновацій може привести економіку країни на абсолютно новий рівень, що значно покращить якість життя населення. О. Лебідь зазначає, що впродовж наступних десятиліть реальний сектор економіки відчує значні трансформації у всіх сферах бізнес-процесів, взаємодії між підприємствами та стейкхолдерами, а також на ринках усіх видів ресурсів, адаптуючись до вимог цифрових технологій та систем [6].

Такі технології, як великі дані (Big Data), машинне навчання (Machine Learning), Штучний інтелект (ШІ), розподілені реєстри, робототехніка, Інтернет речей, віртуальна та доповнена реальність, бездротовий зв'язок та інші, що засновані на широкому використанні цифрових технологій, формують майбутнє вже сьогодні. Вони скорочують час доступу до якісної інформації та практично усувають транзакційні витрати, значно підвищуючи продуктивність праці та ефективність капіталу. Окрім того, доступність інформації про ціни на товари змушує компанії конкурувати за споживачів через впровадження новацій, що сприяє підвищенню ефективності всіх бізнес-процесів і створенню вартості [14].

Серед ключових можливостей малих та середніх підприємств (МСП) в умовах цифрової економіки, І. Струтинська [11, с. 60] зауважує наступні:

1. Глобалізація:

1.1. Використання електронної комерції та онлайн-платформ для розширення ринків збуту за межами національних кордонів.

Л. Боденчук та І. Ліганенко узагальнили найбільш важливі характеристики онлайн-платформ, що впливають на стратегічні інтереси різних стейкхолдерів (табл. 1).

Таблиця 1

Найбільш важливі характеристики онлайн-платформ, що впливають на стратегічні інтереси різних стейкхолдерів

№ за/п	Характеристика	Опис
1.	Підвищення ефективності економіки	Це означає зростання чистих вигод розміщення і використання обмежених ресурсів завдяки використанню цифрових платформ для оптимізації процесів та ресурсів
2.	Поліпшення умов конкуренції	Цифрові платформи створюють умови для підвищення конкуренції серед суб'єктів господарювання, що сприяє загальній економічній ефективності, а також розвитку нових форм конкурентних взаємодій
3.	Міжплатформна конкуренція і низькі витрати перемикавання	Цифрові платформи стимулюють конкуренцію між ними, забезпечуючи низькі витрати для користувачів та сприяючи інноваціям
4.	Забезпечення вигідності учасників	Платформи зазвичай створюють екосистеми, в яких усі учасники можуть отримати вигоду, що сприяє їхнім стратегічним інтересам
5.	Створення інфраструктури бізнесу	Цифрові платформи можуть знижувати бар'єри для входу в бізнес, сприяючи розвитку МСП та інших суб'єктів
6.	Підвищення точності, прозорості та зниження витрат трансакцій	Цифрові платформи забезпечують ефективні та прозорі механізми взаєморозрахунків, що сприяє зменшенню витрат на операційні витрати
7.	Збільшення можливостей для інвестицій та інновацій	Цифрові платформи можуть привертати інвестиції та сприяти інноваціям у господарській діяльності суб'єктів
8.	Цифрове забезпечення підтримки нових бізнес-моделей	Платформи допомагають у розвитку та впровадженні нових бізнес-моделей, що стимулює зростання економіки
9.	Захист комерційної інформації та інтелектуальної власності	Цифрові платформи мають забезпечувати надійний захист конфіденційної інформації та інтелектуальної власності учасників
10.	Можливості етапного залучення	Платформи можуть пропонувати можливості етапного залучення учасників з урахуванням їхньої цифрової зрілості
11.	Механізми захисту від використання платформ у власних інтересах	Платформи повинні мати механізми захисту від недобросовісних дій «груп впливу»

Джерело: [2, с. 10]

1.2. Використання міжнародних мереж для знаходження нових можливостей для співпраці та розвитку бізнесу.

Г. Рачинська стверджує, що розвиток цифрової інфраструктури для підтримки підприємництва в Україні сприятиме зменшенню витрат, підвищенню довіри між учасниками бізнес-середовища і стимулюванню підприємницької активності [9].

Тому в майбутньому важливо визначити перспективні напрями розвитку цифрової інфраструктури та удосконалення структури цифрових сервісів з метою підвищення ефективності бізнесу. Основні виклики та перешкоди на шляху до створення високорозвиненої цифрової інфраструктури для малого і середнього бізнесу в Україні полягають насамперед у браку фінансування, людських ресурсів, інформаційних ресурсів, низькому рівні кібербезпеки та неформованому законодавчому регулюванні цифрової економіки, брак локальних цифрових продуктів, або глобальних продуктів адаптованих під потреби українського ринку. Ці фактори гальмують процеси цифровізації бізнесу та знижують зацікавленість підприємств у цифровізації бізнес-процесів. Використання цифрових платформ та створення прозорого інформаційного простору сприятиме розвитку малого і середнього бізнесу та підвищенню його ефективності. При цьому необхідно враховувати рівень цифрової зрілості суб'єктів малого та середнього підприємництва та розв'язувати проблеми, пов'язані з боротьбою із загрозами у цифровому середовищі.

Отже, глобалізація, що виявляється через використання електронної комерції та міжнародних мереж, відкриває для малих та середніх бізнесів нові можливості для розвитку та співпраці за межами України. Водночас упровадження цифрових технологій у глобальному масштабі вимагає уважного управління ризиками та захисту конфіденційної інформації, щоб забезпечити стійкий розвиток підприємств.

Погоджуємося із думкою В. Бакая, який зазначає, інформаційні атаки насамперед спрямовані на виявлення вразливих елементів системи та отримання конфіденційної інформації, можуть призвести до прямих фінансових втрат, упущеної вигоди та погіршення ділової репутації підприємства, що підкреслює важливість кібербезпеки у цифровій економіці та її вплив на економічну безпеку підприємств [1, с. 34].

М. Диха зазначає, що форми шахрайства постійно видозмінюються, адже, хоча й не превентивно, із запізненням, але запроваджуються заходи на державному рівні в частині прийняття законодавчо-регуляторних документів щодо унеможливлення шахрайських схем, включаються в роботу правоохоронні органи, а також із поширенням обізнаності про незаконні схеми зменшується кількість громадян, які потенційно можуть бути ошуканими в такі способи [4, с. 59].

В рамках даного дослідження відмітимо, що нині, в контексті повномасштабного вторгнення, українські підприємства зазнають регулярних хакерських атак, що можуть мати серйозні наслідки для економіки та національної безпеки. Ці атаки можуть спрямовуватися на критичну інфраструктуру, фінансові установи, технологічні компанії та інші сектори, що може призвести до втрати даних, порушення нормального функціонування бізнесу та фінансових втрат. У таких умовах важливо вдосконалювати кібербезпеку, вживати заходів протидії хакерським атакам та здійснювати постійний моніторинг та аналіз загроз для запобігання серйозним наслідкам.

2. Нові сегменти клієнтів:

2.1 Використання аналітики та інших цифрових інструментів для збору та аналізу даних про клієнтів із метою створення персоналізованих пропозицій та підвищення їхньої лояльності.

Використання великих даних (Big Data) та ШІ може стати ключовою конкурентною перевагою для підприємств, що відкриває нові можливості для МСБ у збільшенні прибутку, розширенні бази лояльних клієнтів і підвищенні ефективності операцій.

Так, використання систем ШІ може відкривати нові можливості для підприємств у сфері аналізу даних, автоматизації та покращення клієнтського обслуговування. За допомогою алгоритмів машинного навчання, підприємства можуть ефективніше прогнозувати тенденції ринку та оптимізувати виробничі процеси. ШІ дозволяє підприємствам реагувати на зміни в реальному часі, що сприяє їхній адаптації до швидкозмінного середовища бізнесу. Відповідно, це може допомогти підприємствам збільшити ефективність, знизити витрати та зайняти більш конкурентну позицію на ринку.

Глибше розуміння технологій Big Data, включаючи збір, обробку та аналіз, потребує використання інструментів бізнес-аналітики, найбільш ефективними серед яких є: Data Mining, OLAP, Dashboard, Visual Mining, Video Mining, Web Mining та елементи Text Mining, Opinion Mining, Sentiment analysis тощо [12, с. 71].

Зазначимо, що бізнес-аналітика, включаючи збір, обробку та аналіз великих обсягів даних, може ефективно інтегруватися з ERP-системами (системами планування ресурсів підприємства), що надають централізований доступ до різних операційних даних організації, таких як фінанси, управління виробництвом, ланцюжком постачання тощо.

Вітчизняні малі та середні підприємства самостійно адаптують наявні ERP-системи під свої потреби, використовуючи різні модулі та системи (табл.2).

Таблиця 2

ERP-системи у практиці малих та середніх українських підприємств

№ за/п	ERP-система	Характеристика адаптації
1.	Системи управління фінансами і стратегічного управління	МСБ можуть використовувати окремі модулі для управління фінансами та стратегічним плануванням
2.	CRM-системи (управління відносинами з клієнтами)	Для зберігання та аналізу інформації про клієнтів, постачальників та партнерів МСБ можуть використовувати CRM-системи. Ці системи допомагають в управлінні взаємовідносинами зі споживачами та забезпечують збір, зберігання та аналіз різноманітної інформації
3.	Аналіз маркетингових показників	Цифровий маркетинг є ключовим елементом стратегії багатьох підприємств МСБ. Вони можуть використовувати спеціалізовані інструменти та системи для аналізу маркетингових даних, такі як веб-аналітика, соціальні медіа-моніторинг та інші інструменти для ефективного вивчення ринку та споживачів
4.	BPM-системи (управління бізнес-процесами)	МСБ можуть використовувати BPM-системи для управління своїми бізнес-процесами. Ці системи дозволяють автоматизувати та оптимізувати робочі процеси, забезпечуючи більшу ефективність та гнучкість в управлінні діяльністю підприємства

Джерело: [12, с. 72]

Адаптація даних систем під конкретні потреби МСБ може здійснюватися шляхом налаштування, інтеграції та розробки додаткових модулів або функціональності в рамках наявних ERP-систем. Це дає змогу малим та середнім підприємствам оптимізувати свою діяльність та підвищувати їхню конкурентоспроможність на ринку.

Інтеграція бізнес-аналітики з ERP-системами дозволяє здійснювати глибший аналіз цих даних, виявляти тенденції та шаблони, що можуть бути корисними для управління підприємством і прийняття стратегічних рішень;

2.2. Використання соціальних медіа та інших онлайн-каналів комунікації для залучення нових клієнтів та підтримки зв'язків з наявними клієнтами.

Використання соціальних медіа та інших онлайн-каналів комунікації є необхідним елементом стратегії залучення нових клієнтів і підтримки зв'язків з наявними клієнтами для бізнесу будь-якого розміру, включаючи МСП. Такі канали дозволяють компаніям ефективно спілкуватися зі своєю аудиторією, надавати їм актуальну інформацію про продукти або послуги, а також взаємодіяти з клієнтами у реальному часі.

Під час визначення засобів комунікації команди управління часто використовують різноманітні методи, враховуючи актуальність інформації, доступність техніки та тривалість проєкту [15].

Використання соціальних мереж у діяльності МСП має свої переваги та недоліки. До переваг використання соціальних медіа відносять:

- залучення клієнтів та формування лояльності. Соціальні медіа дозволяють взаємодіяти з клієнтами, отримувати їхні відгуки та будувати з ними гармонійні відносини, що сприятиме залученню нових клієнтів та збереженню наявних;
- збільшення охоплення ринку. Соціальні медіа дозволяють охопити ширшу аудиторію, включаючи міжнародні ринки, через їхню глобальну природу та можливості таргетингу;
- проведення маркетингових досліджень і скорочення витрат. Соціальні медіа надають доступ до великого обсягу даних про аудиторію, що дає змогу проводити маркетингові дослідження та оптимізувати рекламні кампанії, зменшуючи витрати;
- збільшення доходів через рекламу та клієнтську мережу;
- розвиток бренду. Соціальні медіа дозволяють швидше поширити інформацію про бренд, створити позитивне сприйняття та підтримати імідж компанії;
- обмін ідеями та покращення бізнес-процесів. Комунікація з аудиторією може принести пропозиції щодо покращення продуктів або послуг, а також оптимізації бізнес-процесів;
- збільшення відвідуваності веб-сайту та покращення його рейтингу у пошукових системах. Активність на соціальних медіа може привести до збільшення трафіку на веб-сайт компанії та підвищення його рейтингу у пошукових системах;
- слідкування за конкурентами. Соціальні медіа надають можливість спостерігати за діяльністю конкурентів, аналізувати їхні стратегії та реагувати на зміни в ринковому середовищі [7].

Серед недоліків використання соціальних мереж науковці виділяють:

- додаткові ресурси для керування в Інтернеті. Управління соціальними медіа вимагає часу, енергії та ресурсів для створення та підтримки контенту, взаємодії з аудиторією та аналізу ефективності стратегій;
- соціальні медіа потребують активного щоденного моніторингу, оскільки дуже важливо відслідковувати реакції аудиторії на публікації, відгуки, коментарі та повідомлення;
- можливість інтернет-тролінгу. Соціальні мережі можуть стати майданчиком для негативних або агресивних взаємодій, включаючи тролінг, кібербулінг тощо;
- ризик отримання негативного відгуку, витоку інформації або злому. Компанії можуть стикатися з ризиком негативних відгуків або витоком конфіденційної інформації через соціальні медіа, що може нашкодити їхній репутації;
- ризик отримання неправдивих або оманливих заяв у соціальних мережах. У соціальних мережах можуть з'являтися недостовірні інформаційні повідомлення або оманливі заяви від компаній чи користувачів, що може вплинути на довіру до бренду чи продукту [7].

Щоб уникнути всіх цих ризиків, варто спочатку розробити детальну стратегію роботи з соціальними медіа.

3. Використання хмарних рішень:

3.1. Використання хмарних послуг для зберігання та обробки даних, що дає змогу зменшити витрати на обладнання та інфраструктуру.

3.2. Використання хмарних рішень для автоматизації бізнес-процесів, що дає змогу підприємствам оптимізувати свою діяльність та підвищити ефективність.

Хмарні технології – це нова форма зберігання та обробки даних, яка полягає у використанні віддалених серверних ресурсів та обчислювальних потужностей через Інтернет [10, с. 271].

Основні переваги хмарних сервісів для МСБ наведено в табл.3

Таблиця 3

Основні переваги хмарних сервісів для малих та середніх підприємств

№ за/п	Перевага	Опис
1.	Зменшення витрат	Хмарні послуги дозволяють підприємствам уникнути великих витрат на придбання та підтримку власного обладнання та інфраструктури
2.	Автоматизація бізнес-процесів	Використання хмарних рішень дозволяє автоматизувати багато рутинних бізнес-процесів, що сприяє оптимізації діяльності підприємств та підвищує їхню ефективність

3.	Швидкий доступ та масштабованість	Хмарні сервіси надають можливість швидкого доступу до ресурсів та можливість масштабування залежно від потреб користувача. Це дає змогу ефективно використовувати ресурси та підвищує гнучкість МСБ
4.	Передбачуваність витрат і підвищення мобільності персоналу	Хмарні послуги забезпечують передбачуваність витрат, оскільки користувачі платять лише за той обсяг ресурсів, який вони використовують. Окрім того, вони дозволяють персоналу працювати з будь-якого місця, де є доступ до Інтернету

Джерело: власна розробка авторів

По суті, ці технології дозволяють користувачам орендувати сучасне обладнання за вигідними умовами та змінювати обсяг послуг за потребою.

Обмеженням використання хмарних технологій є ризики, пов'язані з інформаційною безпекою, забезпеченням конфіденційності даних і доступністю мережі Інтернет [5, с. 40].

На нашу думку, до розглянутих вище ключових можливостей розвитку МСБ в умовах цифрової економіки, варто також віднести:

- *ефективність операцій*. Цифрові технології дають змогу МСП автоматизувати багато процесів, що покращує їхню продуктивність і знижує витрати. Наприклад, використання програмного забезпечення для управління відносинами з клієнтами (CRM) або систем управління виробництвом дозволяє підприємствам ефективніше взаємодіяти з клієнтами та оптимізувати виробничі процеси;

- *інновації в продуктах та послугах*. Цифрові технології надають МСП можливість розробляти нові продукти та послуги, що відповідають потребам сучасного ринку. Наприклад, створення мобільних додатків, онлайн-платформ для послуг або використання 3D для персоналізації продуктів;

- *підвищення конкурентоспроможності*. Завдяки цифровим інструментам МСП можуть бути більш конкурентоспроможними, навіть порівняно з великими корпораціями. Вони бувають більш гнучкими, що дозволяє їм займати більш активну позицію у веденні бізнесу;

- *підвищення доступності фінансування*. Цифрові технології також зробили фінансування більш доступним для МСП. Наприклад, платформи масового фінансування (crowdfunding), онлайн-кредитування та блокчейн-технології відкривають нові можливості для залучення капіталу;

- *спрощення процесу масштабування підприємства*. Підприємству, яке впровадило цифрові технології значно простіше масштабувати свої потужності, завдяки оптимізованій операційній діяльності та доступу до історичних\статистичних даних, які можуть слугувати орієнтиром при масштабуванні (просування успішного продукту на певні ринки, де він користується популярністю, чи відсікання неприбуткових напрямків бізнесу, які гальмують розвиток).

Загалом, використання цих можливостей може допомогти МСБ розширити свої ринки, привернути нових клієнтів та оптимізувати свою діяльність. Однак важливо враховувати специфіку свого бізнесу та здійснювати вибір стратегій, які найбільш відповідають його потребам і можливостям.

Водночас існує й низка викликів для МСБ, з якими вони стикаються у сучасному цифровому світі:

1. Повільне впровадження цифрових технологій:

- для підвищення цифрової грамотності власників бізнесу можуть бути проведені тренінги, семінари та інші освітні програми. Державні та недержавні організації можуть надавати безкоштовні або доступні курси з цифрових навичок;

- створення консорціумів або об'єднань підприємств для спільного впровадження цифрових технологій та обміну досвідом.

2. Відсутність інновацій:

- поширення культури інновацій у підприємстві шляхом створення стимулів для працівників і власників бізнесу для пошуку та запровадження нових ідей;

- партнерство з університетами та дослідницькими установами для спільного проведення досліджень та розробки нових продуктів та послуг.

3. Низька достовірність даних:

- навчання персоналу або найм фахівців, які володіють необхідними навичками зі збору, обробки та аналізу даних;
- використання спеціалізованих програмних продуктів та інструментів для автоматизації процесу роботи з даними та забезпечення їхньої достовірності [11, с. 60].

Сучасна цифрова економіка являє собою динамічне середовище, що постійно змінюється під впливом швидкого технологічного прогресу та соціальних трансформацій. У цьому контексті інституціоналізація цифрової економіки пов'язана з багатьма викликами, починаючи від регулювання та правової бази для цифрових індустрій і закінчуючи захистом даних та приватності, а також інституційними бар'єрами на шляху впровадження цифрових інновацій [8, с. 70].

Регулювання та нормативно-правова база цифрових індустрій мають важливе значення для забезпечення прозорого та безпечного бізнес-середовища [13]. Основні ключові аспекти інституціоналізації цифрової економіки як каталізатора розвитку малих та середніх підприємств згруповано в табл.4.

Таблиця 4

Основні ключові аспекти інституціоналізації цифрової економіки як каталізатора розвитку МСП

№ за/п	Аспект	Характеристика
1.	Законодавство та регулювання	Урядові політики та регулятивні рамки грають ключову роль у створенні сприятливого середовища для розвитку цифрової економіки. Це може включати закони про захист даних, кібербезпеку, електронну комерцію, інтелектуальну власність тощо
2.	Інфраструктура	Наявність швидкого та надійного Інтернет-з'єднання та інших цифрових інфраструктурних ресурсів, таких як хмарні обчислення та центри обробки даних, важлива для стимулювання розвитку цифрової економіки
3.	Освіта та навчання	Програми навчання та підвищення кваліфікації для працівників та підприємців є важливими для використання нових цифрових технологій. Це може включати навчання з аналізу даних, кібербезпеки та інших цифрових навичок
4.	Фінансування та доступ до капіталу	МСП можуть потребувати фінансової підтримки для впровадження цифрових технологій. Розвиток цифрової економіки може включати створення фондів та програм фінансування, спрямованих на підтримку МСП у цьому напрямі
5.	Стимулювання інновацій	Уряд може створювати інноваційні екосистеми, які сприяють співпраці між МСП, стартапами та іншими гравцями, що сприятиме появі нових цифрових рішень та технологій
6.	Публічно-приватне партнерство	Урядові ініціативи, спрямовані на співпрацю з приватним сектором у впровадженні цифрових ініціатив, можуть сприяти створенню сприятливого середовища для цифрового розвитку МСП

Джерело: власна розробка авторів

Ці аспекти інституціоналізації, на нашу думку, можуть сприяти зростанню конкурентоспроможності МСБ в умовах цифрової економіки.

Водночас транскордонний і безпаперовий характер цифрової економіки робить її складнішою для регулювання та надає нові виклики для законодавців у всьому світі. Серед основних викликів і питань, які стоять перед органами влади в рамках регулювання діяльності МСБ, науковці виокремлюють наступні:

- відповідальність онлайн-платформ за контент;
- регулювання цифрових валют;

- кібербезпека та захист даних;
- гнучка та адаптивна нормативно-правова база [13].

Ці питання вимагають значної уваги з боку законодавців для забезпечення стабільного та ефективного розвитку цифрової економіки, з урахуванням інтересів споживачів, підприємств та суспільства в цілому.

Висновки

Отже, цифрова економіка відіграє важливу роль у розвитку малих та середніх підприємств, створюючи унікальні можливості для їхнього інноваційного зростання та конкурентоспроможності.

Інтеграція цифрових технологій стимулює процеси інновацій у МСП, що сприяє створенню нових продуктів, послуг та бізнес-моделей. Паралельно з цим інституціоналізація цифрової економіки забезпечує створення необхідної інфраструктури та регулятивного середовища, що сприяють ефективному впровадженню та використанню цифрових інструментів у сфері МСП.

Перспективами подальших досліджень є глибше вивчення впливу конкретних цифрових інструментів та технологій на розвиток різних секторів малих та середніх підприємств.

Список використаних джерел

1. Бакай В.Й. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі використання цифрових технологій. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. Т. 1. № 4. С. 32–35. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-284-4-5> (дата звернення: 27.03.2024).
2. Боденчук Л., Ліганенко І. Малий і середній бізнес та цифрові платформи: можливості та загрози. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2021. №1(7). С. 4–13. DOI: <https://doi.org/10.32750/2021-0101> (дата звернення: 27.03.2024).
3. Голобородько А. Ю. Цифрова економіка: підходи та особливості розвитку. *Бізнес Інформ*. 2022. №9. С. 10–18. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-9-10-18> (дата звернення: 26.03.2024).
4. Диха М.В. Причини інвестиційного шахрайства і пропозиції щодо його унеможливлення. *Економіка України*. 2023. № 7(740). С. 57–71. URL: http://economyukr.org.ua/?page_id=723&lang=uk&aid=639 (дата звернення: 28.03.2024).
5. Катков Ю. І., Звенігородський О. С., Серих С. О., Бурсак В. В. Підвищення ефективності малого бізнесу через використання хмарних сервісів. *Наук. зап. Укр. н.-д. ін-ту зв'язку*. 2020. № 2. С. 34–44. DOI: <https://doi.org/10.31673/2518-7678.2020.023444> (дата звернення: 27.03.2024).
6. Лебідь О. Цифрові та інформаційні технології в управлінні підприємством: реальність та погляд у майбутнє. *Економіка та суспільство*. 2023. №55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-19> (дата звернення: 26.03.2024).
7. Максимова Ю., Рудик О., Залецька І. Використання соціальних медіа для ефективної діяльності сучасних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. №47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-75> (дата звернення: 27.03.2024).
8. Пригодюк О. М. Національні економічні інтереси поширення цифрових технологій в менеджменті. *Економічний простір*. 2023. №187. С. 69–72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/187-11> (дата звернення: 26.03.2024).
9. Рачинська Г. Засади цифрової економіки в інфраструктурі сучасного бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2022. №44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-107> (дата звернення: 27.03.2024).
10. Саєнсус М. А., Карнаухова Г. С. Аспекти впровадження інформаційних технологій в малому бізнесі. *Інтелект XXI*. 2017. № 2. С. 267–272. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2017_2_40 (дата звернення: 26.03.2024).
11. Струтинська І. Малий та середній бізнес у реалізації концепції розвитку цифрової економіки України. *Сталий розвиток економіки*. 2019 №4 (45). С. 57–63. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/89> (дата звернення: 28.03.2024).

12. Струтинська І., Дмитроца Л. Особливості використання технологій Big Data та Business Intelligence малим та середнім бізнесом в Україні. Матеріали XXI наукової конференції ТНТУ ім. І. Пулюя, 16-17 травня 2019 року. Тернопіль: ТНТУ, 2019. С. 71-72. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/28143> (дата звернення: 27.03.2024).
13. Трохимець О., Томарева-Патлахова В., Семенов А. Цифрова економіка та трансформація традиційних індустрій: виклики та можливості інституціоналізації: цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2024. №59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-168> (дата звернення: 26.03.2024).
14. Цифрова трансформація бізнесу: зміна стратегій і моделей розвитку. Віртуалізація як каталізатор суспільних трансформацій. URL: [https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Strizhkova19Mono/Strizhkova19Mono%20\(4\).pdf](https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Strizhkova19Mono/Strizhkova19Mono%20(4).pdf) (дата звернення: 26.03.2024).
15. Bannikov V. Uniquess as a basic definition in the project communication management system. *Економіка та суспільство*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-82> (дата звернення: 28.03.2024).
16. SME digitalisation to "Build Back Better". Digital for SMEs (D4SME) policy paper. 2021. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/50193089-en.pdf?expires=1669665270&id=id&accname=guest&-checksum=A51B1C5B00D7F7310E98A7F0DCB4DC30> (дата звернення: 27.03.2024).
17. Rasulov, R. Automation of logistics processes in direct trade between producers and the restaurant sector. *Law, Business and Sustainability Herald*. 2022. 2(4), 62-77. URL: <https://www.lbsherald.org/index.php/journal/article/view/69> (дата звернення: 28.03.2024).